

Bengt Svensson – Elisabeth Svensson

Sjömansstrejken 1933

När Sjöfolksförbundet gick ut i strejk den 9 mars 1933 var förbundet endast några månader gammalt. Det bildades den 1 november 1932 genom en sammanslagning av Svenska Eldareunionen, Svenska Sjömansunionen, Nya Svenska Stewartsföreningen, Sveriges Sjöfarande Kvinnors Förening och Svenska Amerikalinjens Intendurspersonals Förening. Sammanslagningen föregicks av en medlemsomröstning i vilken den linje som förordade sammanslagning segrade med klar majoritet. 6 773 röster avgavs varav 5 459 för sammanslagning och 1 283 emot. Motståndet kom framför allt från R.F.O. (Röd facklig opposition), den kommunistiska sjömansorganisationen.¹

RFO var i princip positiv till en sammanslagning, men vände sig mot att förslaget om sammanslagning blev sammankopplat med antagandet av LO:s normalstadgar, vilka man helt avvisade.²

Den kritiska paragrafen i LO:s normalstadgar är § 14 som innebär att bestämmanderätten över avtalen varken i sista hand tillkommer medlemmarna eller de lokala fackföreningarna. Genom sammanslagningen slopades de beslutade förbunds-kongresserna för Eldareunionen och Sjömansunionen 1933 och det nya förbundets första kongress utsattes till 1935. RFO var mycket kritisk till detta:

”VARFÖR vill majoriteten flytta fram kongressen? Därför att reformisterna vet att en kongress 1933 skulle bli allt annat än behaglig för dem, oppositionens framsteg har ingett dem en hälsosam respekt och de vet allt för väl att deras eget handlingssätt är orsaken. Därför hoppas man nu genom att genomdriva sitt skoj i sammanslagningen att få ett par års andrum och naturligtvis kommer de att använda dessa två år för en utrensning av oppositionen.”³

RFO:s analys hade säkert en hel del fog för sig i detta läge. Som kommer att framgå längre fram nådde RFO sin största styrka under 1933 medan förbundet till 1935 års kongress kunde utnyttja sitt ”andrum” till att bygga upp sin styrka och underminera oppositionens.

Förhållandet mellan RFO och det socialdemokratiskt styrda Sjöfolksförbundet var dåligt. Det samma gällde tidigare inom Eldareunionen, Sjömansunionen och de andra sjöfolksförbunden. Samma år som Sjömännens RFO bildades, 1929, bildades i Stockholm ”Sjöfolkets Socialdemokratiska Riksförbunds Stockholmsklubb” med det uttryckliga syftet att ”motarbeta kommunisternas undermineringsarbete”.⁴ Klubben kom även att etablera ett visst samarbete med kilbomriktningen mot kominternkommunisterna.⁵ En liknande organisation bildades 1931 i Göteborg för att föra ut socialdemokratisk propaganda och bekämpa den kommunistiska fackliga verksamheten.⁶ Även denna klubb samarbetade med kilbomarna ”så ofta det ansågs av behovet påkallat”.⁷

Under sommaren 1932 inträffade den s.k. ”Gwaliakonflikten” vilken kom att ytterligare skärpa motsättningarna mellan RFO och förbundsledningen. Fartyget förklarades i blockad av

¹ Se appendix (om RFA) till artikeln; ss. 00-00.

² *Hamn och Sjöproletären* 8/32 (*H&S* var RFO:s organ); Fascister utan hakkors utg. Sjötransportarbetarnas RFO (Göteborg 1934), s. 6.

³ *H&S* 7/32.

⁴ C. Lindberg, *Sjöfolkets socialdemokratiska riksförbunds Stockholmsklubbs minnesskrift 1929-1949* (Stockholm 1949), s. 6.

⁵ *Ibid.*, s. 26.

⁶ *Jubileumsskrift, Göteborgs socialdemokratiska sjömansklubb 25 år* (Göteborg 1956), s. 8.

⁷ *Ibid.*, s. 8.

RFO, men blockaden bröts efter ett par månader av Sjömansunionens och Eldareunionens avdelningar i Hälsingborg.⁸ Blockaden hade fått stöd av Göteborgsavdelningarna av de båda förbunden. *Hamn och Sjöproletären* kommenterade:

”65 man i Hälsingborg upphävde den blockad, som strax förut antagits av 340 man på möte i Göteborg, trots att det hittills varit kamraterna i Göteborg som blivit lidande på konfliktens följder, indragning av understöd, åtal etc.”⁹

Ombudsman i Hälsingborg var vid denna tid Kilbomaren Jerker Svensson, en av Sjöfolksförbundets mest framträdande personer och senare ordförande för organisationen. Han skriver om avdelningen:

”Om man skulle framhålla något särdrag för medlemmarna i Hälsingborg så skulle det måhända vara deras absoluta lojalitet mot förbundet och dess ledning. Även under de mest oroliga tiderna lyckades det aldrig för några splittrade att få insteg här eller vinna gehör för sina projekt. Det antogs således aldrig en enda RFO-resolution i Hälsingborg och vi voro i stort sett befriade från deras propaganda.”¹⁰

I Svenska Sjömansunionens stadgar från 1914 framgår det att unionen är organiserad genom avdelningar i de större hamnarna. Om det på en plats fanns mindre än tio medlemmar, kunde de anslutas direkt till unionen.¹¹ Liknande regler kom att gälla för Sjöfolksförbundet. Avdelningarna hade inte rätt att själva välja sina avdelningsstyrelser. Även platsombudsmän tillsattes av förbundsstyrelsen. Dessa förhållanden förklaras av Sjöfolksförbundets historieförskrivare med att sjömannens fackliga ledning till följd av medlemmarnas kringstriddhet tvingats bära ett större ansvar än andra förbundsstyrelser.¹² Av RFO, däremot utdömdes detta system som ett rent förmyndarskap.

Situationen vid en sjömansstrejk

Sjömansstrejken 1933 är den största strejken i sitt slag i Sverige. Den hade föregåtts av mindre omfattande strejker 1919, 1921, 1925, 1928 och 1929.¹³ Sjömansstrejker skiljer sig från strejker på landbacken:

”Vid en strejk i land blir arbetsplatsen efter vederbörlig varseltid fullständigt avfolkad från första strejkdagen ... Vid strejk i land är det också regel, att de strejkande inträda i arbete med det snaraste, så fort striden avblåsts. I de flesta fall måste en strejkande sjöman vänta i kanske veckor och månader innan hans fartyg kommer hem igen. Under tiden är det strejkbrytarna, som bemanna fartygen, och de ordinarie besättningsmännen få gå hemma och svälta. Allt detta gör en sjömansstrejk svårare än andra strider av facklig art.”¹⁴

Vid en strejk till sjöss regleras inte rätten att lämna anställningen enbart genom kollektivavtalet utan framför allt av sjömanslagen. Detta innebar, att besättningen, även sedan strejkproklamerats måste stanna ombord i sju dagar. Ännu besvärligare för förbundet var bestämmelserna för i det närmaste färdiglastade fartyg och för sådana på väg hem; för dessa utgick icke uppsägningstiden, förrän fartyget lämnat svensk hamn.¹⁵

För att en strejk skall bli lyckosam är det således ytterst väsentligt att man kan hålla efter strejkbrytare. Likaså är det viktigt att välja det rätta ögonblicket för strejkens igångsättande.

⁸ H. Hjern, *Svenskt sjöfolk. Fackligt värv under 25 år* (Göteborg 1939), s. 128 f.

⁹ *H&S*, 8/32.

¹⁰ Hjern, s. 197.

¹¹ *Ibid.*, s. 31 f.

¹² *Ibid.*, s. 5.

¹³ *Ibid.*, s. 46 f.

¹⁴ *Ibid.*, s. 138.

¹⁵ *Sjömannen* 4/33, s. 123.

Arbetslösheten

I en skrivelse daterad 17/10 1932 och ställd till Konungen redogör det nybildade Sjöfolksförbundet för arbetslösheten bland medlemmarna; den 10 oktober fanns vid 27 hamnplatser sammanlagt 5 611 arbetssökande sjömän redovisade.¹⁶

I en liknande skrivelse ställd till Konungen och daterad 28/11 1932 konstaterades att arbetslösheten bland sjöfolket tilltagit på ett oroväckande sätt och att den nu överskred 6000. I Göteborg uppgick de arbetslösa antal till 2 608 enligt arbetsförmedlingens statistik. Landets övriga arbetsförmedlingar redovisade cirka 4 000 arbetslösa.¹⁷

Arbetslöshetsperioderna hade successivt utökats till 10 à 14 månader genomsnittligt.

”Detta innebär givetvis större utarmning av den enskilde och finnes för det stora flertalet ingen utsikt till uppehälle under denna tid då de icke äro mantalsskrivna på den plats de tvingas uppehålla sig för att bevaka sina möjligheter till arbete och de således äro undandragna kommunalt understöd.”¹⁸

Medlemsantalet var i förbundet 31/12 1932 14501, en ökning med 500 från föregående år.¹⁹

Förspelet till strejken

Avtalsförhandlingarna

Vid årsskiftet 1932-33 var tolv kollektivavtal omfattande 9 267 medlemmar uppsagda. Elva av dessa kollektivavtal hade uppsagts av arbetsgivarparten, som hade framställt krav om lönereducering. Detta var fallet för kollektivavtalen mellan de organisationer som uppgått i Sjöfolksförbundet, och Sveriges Redareförening. Sjöfolksförbundet hade förordat prolongering av avtalen, och en medlemsomröstning i frågan utvisade majoritet för denna linje. Omröstningen pågick tiden 1/10-26/11 1932. 2 948 röstsedlar hade avlämnats. För uppsägning av avtalen röstade 456, för prolongering 2 475. 17 röstsedlar var blanka.²⁰

I en artikel i *Sjömannen* i november 1932 (”Arbetsavtalen och det ekonomiska läget”) anses det osannolikt att rederinäringen skall komma att säga upp avtalen med sjöfolket. Man hänvisar till de svårigheter som skulle uppstå för Sveriges exportindustrier och ger i utsikt en lugn arbetsmarknadssituation. Antingen det skedde som en överraskning för Sjöfolksförbundet eller ej, hade dock Sveriges Redareförening innan november månads utgång uppsagt avtalen. Redareföreningens förslag till nytt avtal²¹ överlämnades i december och innehöll: För däck- och maskinsmanskaper en direkt lönereducering på femton procent. Vidare innehöll avtalsförslaget indirekta lönereduceringar, som tillsammans med de direkta skulle innebära att den totala lönereduceringen skulle uppgå till väsentligt högre procenttal ombord på vissa fartyg. Sålunda hade Redareföreningen föreslagit borttagandet av vissa ”farttillägg” och betydande ändringar av andra sådana.²²

I detta läge hotade Sjöfolksförbundet med att påbjuda arbetsnedläggelse, om förutsättningar för fortsatta förhandlingar inte kunde åstadkommas. Dessa åtgärder fick dock anstå i förvän-

¹⁶ *Sjömannen* 11/32.

¹⁷ *Sjömannen* 12/33., s. 460

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ *Fackföreningsrörelsen* 10/34.

²⁰ Sjöfolksförbundet: *Års- och revisionsberättelse för 1933.*

²¹ Efter sammanslagningen förhandlar man om ett avtal. Tidigare gällde separata kollektivavtal för varje *sjöfolksorganisation gentemot redarna.*

²² *Års och rev.* 1933.

tan på att regeringen informerades om läget och hann vidtaga sina åtgärder. En förlikningsman tillsattes för att handlägga avtalsfrågorna inom sjöfarten.²³

Det visade sig emellertid omöjligt att vid de förhandlingar som hölls inför förlikningsmannen kunna åstadkomma någon uppgörelse. Redareföreningen fordrade att Sjöfolksförbundet i princip skulle gå med på deras krav om lönereducering. Sjöfolksförbundet å sin sida framlade ett förslag som i stort sett gick på status quolinjen, men begärde i vissa fall också mindre löneökningar.²⁴

Förhandlingarnas sammanbrott

Den 8 februari måste förlikningsmannen förklara förhandlingarna strandade. En särskild förlikningskommission tillsattes nu av regeringen. Förhandlingarna pågick oavbrutet inför denna kommission fram till den 18 februari då kommissionen framlade ett förslag på vilket svar begärdes senast den 1 mars. Förslaget innebar en lönereducering på mellan 5 och 8 procent för däck- och maskinpersonal. För den kvinnliga kökspersonalen stannade reduktionen vid ca 3 %, men för den manliga personalen uppgick den för vissa stewarter till 10 %. Dessutom innebar förslaget ändring av tilläggen för västafrikafart och för oljetankfartyg, vilket innebar ytterligare reduktion.²⁵

Omröstningen

Förlikningsförslaget behandlades av överstyrelsen 20/2 1933. I sammanträdet deltog förutom överstyrelsen, underhandlingsdelegerade och *Sjömannens* expeditör Eliason även LO-representanten F. Thunborg. Diskussionen gällde i första hand om avtalsförslaget skulle sändas ut på omröstning och om det i så fall skulle tillstyrkas eller avstyrkas av överstyrelsen. En rekommendation till medlemmarna att avslå medlemsbudet skulle i realiteten innebära ett klart ställningstagande för strejk.

Meningarna var delade beträffande möjligheterna att vinna en strejk. Några talare menade att redarnas vinster skulle stiga, att sammanslagningen av förbundet hade stärkt sjömannens ställning, att kampstämningen var god och medlemmarna kunde hålla ut i 6 månader och att förbundet var en kamporganisation och borde ta hänsyn till de stämningar för kamp som fanns bland medlemmarna.

En annan grupp, ungefär lika stor var klart pessimistisk. Denna grupp med LO-mannen Thunborg i spetsen menade att splittringen bland medlemmarna, förbundets bristande ekonomiska resurser och strejkbrytarna var faktorer som gjorde en strejks utsikter osäkra.

Något uttryckligt ställningstagande i strejkfrågan fattades inte. Däremot beslutade med 21 röster mot 1 att avtalsförslaget skulle sändas ut på omröstning tillsammans med ett cirkulär ”där den nuvarande situationen klart framställs, dels även uttryckligen betonas att inga garantier kan lämnas av förbundsstyrelsen eller förbundsdelegationen om resultatet av en konflikt därest förslaget avslås”.

Mot detta hade ställts ett yrkande att förlikningskommissionens förslag inte skulle gå ut till medlemmarna för omröstning. Detta yrkande hade med 14 röster mot 8 antagits som motförslag i konkurrens med ett yrkande om att förlikningsbudet skulle skickas ut på omröstning med förbundets avstyrkande.²⁶

²³ Ibid.

²⁴ Ibid. och R. Casparsson, *LO under fem årtionden* del 2 (Stockholm 1948), s. 305.

²⁵ *Års och rev.* 1933.

²⁶ Överstyrelsens protokoll 20.2.1933.

Medlingsförslaget möttes av de i omröstningen deltagande med ett nästan kompakt motstånd. Av 4 957 röstande var 80 % emot och 20 % för kommissionens förslag.²⁷ Eftersom det på röstsedlarna skulle angivas om vederbörande var arbetslös eller hade arbete, fick man av röstningen ett klart begrepp om hur röstetalet ställde sig för både de arbetandes och de arbetslösas vidkommande. Mot förmodan visade det sig, att de arbetslösas uppfattning inte skiljde sig från de övrigas.²⁸

Samtidigt hade förhandlingar förts med befälsorganisationerna. Sveriges Fartygsbefälsförening hade godkänt förlikningskommissionens förslag och med Maskinbefälsförbundet träffades avtal efter sammanjämkning. Även Stewartsföreningen²⁹ hade undertecknat det förslag som hade framlagts för den.

Strejkens utlysande

Vid överstyrelsens sammanträde 6/3 var LO-ordföranden Edvard Johansson också närvarande. Han framförde landssekreterariatets beslut att tillråda Sjöfolksförbundet att allvarligt söka undvika konflikt. Han ansåg att förbundet borde acceptera lönesänkning eftersom bibehållna löner när levnadskostnaderna sjönk innebar löneförhöjning.

Vid sammanträdet fördes i stort sett samma argument för och emot en strejk som vid föregående möte. En ledamot uttryckte oro för att ett accepterande av förslaget skulle innebära att medlemmarna skulle "följa paroller från ovidkommande håll".

Slutligen beslöts att inte antaga medlingsförslaget men att man kunde tänka sig att fortsätta förhandlingarna i avsikt att uppnå status quo. Påföljande dag sammanträdde överstyrelsen åter och skulle ta ställning till ett modifierat förslag från medlarna. Detta gick ut på 4 % reduktion av lönerna, med undantag att lättmatros med 24 månaders tjänstgöring skulle få oförändrad lön och att det ursprungliga löneförslaget för intendurpersonal skulle bibehållas (vilket innebar mer än 4 % reducering). Efter diskussion framställdes förslaget att acceptera en genomgående reduktion på 4 %. Vid omröstning förkastades först kommissionens förslag med 12 röster mot 1. Vid omröstningen om yrkandet om ett accepterande av en genomgående reduktion på 4 % röstade sex personer för och sju emot förslaget.

Påföljande dag beslöt styrelsen utan protokollförd diskussion att proklamera allmän strejk fr.o.m. 9/3. Ingen reserverade sig mot detta beslut.³⁰

Undantagna från strejken var bl.a. när det gällde kust och Östersjöfart Stockholms Rederi AB Svea. Även detta rederi hade uppsagt avtalen för manskapet ombord på sina fartyg i kustfart och Östersjöfart och krävt 15 %-iga lönereduceringar, men när konflikten bröt ut förklarade sig rederiet villigt att prolongera avtalet. Samma var förhållandet med en del andra rederier som inte var anslutna till Sveriges Redareförening. Huvudsakligen gällde det rederier inom kustsjöfarten.³¹

Sjöfolksförbundet

Resultatet av medlemsomröstningen i frågan om förlikningskommissionens avtalsförslag tvingade i praktiken Sjöfolksförbundet att ta öppen strid.

²⁷ *Sjömannen* 3/33, s. 1.

²⁸ *Ibid.*, 3A/33, s. 1.

Casparsson menar i *LO under fem årtionden*, del II (Stockholm 1948), s. 306 i redogörelsen om sjömansstrejken att det skulle vara de arbetslösa som avgjorde omröstningen och att den därför inte kan tillmätas "den vikt som procentsiffrorna i och för sig kunde motivera". Casparssons uppgift är således felaktig.

²⁹ I samband med sammanslagningen av, sjöfolksorganisationerna valde Stewartsföreningen att stå utanför Sjöfolksförbundet.

³⁰ Överstyrelsens protokoll 6.3.1933.

³¹ *Års och rev.* 1933.

Samma dag som strejken bröt ut, skyllde regeringsorganet *Socialdemokraten* i en ledare omröstningens resultat på Sillénkommunisternas ihärdiga propaganda. Nederlagsutsikterna målas upp i artikeln och en jämförelse görs med konflikten vid massafabrikerna året innan. Även där, konstaterar tidningen, ”lyssnade man ... till rådgivare utanför de ansvariga institutionerna”. Och så gick det som det gick. Ledaren slutar med en påminnelse om att det inte bara är kapitalismen, som är svagare i kristider än under normala förhållanden.³²

I förbundetidningen *Sjömannen* uttalar man sig med lite större försiktighet. Innan strejken är ett faktum, bedöms en öppen strid vara ”högst riskabel”. Man betonar nödvändigheten av att sjöfolket om en ”så allvarlig situation” inträder, ”enigt står bakom den valda ledningen”. Vidare varnas för de ”ryssbetonade sillénarna”, som enligt tidningen ”är i full fart med att skapa upplösning i leden, desorganisera folket, undergräva förtroendet och demoralisera hela den mödosamt uppbyggda organisationen”.³³

Förbundet var representerat vid Internationella Transportarbetarfederationens sammanträde i Amsterdam 28-29 november 1932. Man överlade där om de åtgärder, som såväl nationellt som internationellt måste vidtagas i diverse länder för att försvara sjömännen och hamnarbetarna mot arbetsgivarnas hotande attack mot lönerna och arbetsvillkoren.

Konferensen antog en resolution för bekämpandet av ytterligare lönesänkningar och försämring av arbetsvillkoren. Vidare uppmanades alla länder att stärka sina organisationer, och om krav på lönesänkningar kommer, omedelbart underrätta ITF:s sekretariat därom.³⁴

Även om en viss skillnad kan märkas mellan det socialdemokratiska partiets och Sjöfolksförbundets inställning till en eventuell strejk, tycks det inte finnas någon principiell sådan.

Bedömningen sker utifrån vilka möjligheter som synes föreligga att inom det kapitalistiska systemets ram försvara de gamla arbetsvillkoren eller uppnå bättre villkor.

RFO

I *RFO i kamp* redogöres för RFO:s syn på förbundets, Internationella Transportarbetarefederationens (ITF) och Skandinaviska Transportarbetarefederationens (STF) bristande förberedelse av kampen mot redarnas lönedpressningspolitik. Denna passivitet ”avslöja deras avsikter att ge redarna tillfälle att utan svårighet överrumpla sjömännen”. Men ISH (International of Seamen and Harbourworkers) slog larm och förberedde kampen, bl.a. genom att ta initiativet till att sammankalla de skandinaviska sjömännens ”Kamp och enhetskongress” den 22 januari i Köpenhamn. Där beslöts om följande paroller: *Skapa strejkkommittéer i alla hamnar och i alla fartyg. Kräv på alla båtar före utresan garanti för utbetalning av full hyra så länge resan varar. Om man angriper er lägg ned arbetet och förklara fartyget i blockad. Tro ej på de reformistiska ledarna, de komma att förråda er. Förbered självständigt kampen och smid enhetsfronten mellan sjömän och hamnarbetare.*³⁵

De konkreta krav som RFO föreslog sjömännen att kämpa för var: 8-timmarsdagens förverkligande, 3 vakter på däck och 4 vakter i maskin, hyrans utbetalande efter guldvalutan och bibehållna löner.

³² *Social-Demokraten* 9.3.1933.

³³ *Sjömannen*, 2A/33.

³⁴ *Sjömannen*, dec/32.

³⁵ *Sjömansstrejkens lärdomar. RFO i kamp*, utg. av Sjötransportarbetarnas RFO (Göteborg 1933), s. 3 f.

Strejkens förlopp

Strejken proklameras

Trots att en ytterligare jämkning till 4 % lönesänkning erbjöds, under förutsättning att man gjorde upp vid bordet direkt, proklamerades alltså strejk fr.o.m. den 9 mars.³⁶ Strejken kom att pågå till den 31 mars.

Arbetartidningen, SKP:s organ i Göteborg, kritiserade häftigt förbundsledningen för att den iakttog den stadgade uppsägningstiden och att strejken därför i realiteten skulle komma att börja den 15 mars.³⁷ Vidare kritiseras förbundet för att ha givit efter för redarna och gjort upp på ena hållet och tagit strid på det andra. Kustfarten, där uppgörelse hade träffats var mera sårbar än linjefarten. Dels var de flesta linjefartygen ute, dels kunde de dirigeras till hamnar utanför Sverige. Rederierna i kustfart skulle i stället ha utnyttjats för att pressa övriga rederier till uppgörelse.³⁸

En sådan bedömning verkar ha fog för sig, eftersom båtar i kust- och östersjöfart betydligt oftare än linjefartyg måste angöra svenska hamnar. Såväl kontakten med sjömännen, som bekämpandet av strejkbryteri måste ha större förutsättningar för gott resultat för båtar i kustsjöfart. Detta förhållande belyses också av att Rederi AB Svea, som vi tidigare nämnt, när konflikten bröt ut förklarade sig villigt att prolongera avtalen för kustsjöfarten, men däremot inte för rederiets linjefartyg.³⁹

Strejkens organisering

De två organisationer som var de viktigaste aktörerna på personalsidan var, som tidigare framgått, Sjöfolksförbundet och RFO. Sjöfolksförbundet hade den formella och reella makt, som det innebär att vara avtalsslutande part. RFO utgjorde oppositionen från vänster till förbundets politik. RFO var den svenska sektionen av ISH, den kommunistiska sjömans- och hamnarbetarinternationalen. ISH propagerade för en internationell enhetsfront till bekämpandet av "arbetsköparnas angrepp" och för "genomförandet av sjötransportarbetarnas krav". Man vände sig därför till den Skandinaviska Transportarbetarfederationens (STF) konferens som hölls i Göteborg 24 mars 1933. ISH föreslog därvid vissa praktiska kampåtgärder:

- "a) Organisering av strejkkommittéer på alla svenska fartyg och ögonblicklig stoppning av fartygen.
- b) Upptagande av en representant för varje strejkande fartygsbesättning till strejkledningen i hamnen och strejkbryteriets förhindrande med alla medel.
- c) Indragning av kustfarten i strejken.
- d) Uppmaning till hamnarbetarna om solidaritetsaktion.
- f) Organisering av internationella solidaritetsaktioner genom bojkott av alla svenska fartyg och stoppande av all varutransport från och till Sverige i de land vars organisationer står anslutna till STF – dvs, både i Norge, Danmark och Finland.
- f) Inkallande av en konferens med representanter från alla strejkledningar, valda i hamnarna, för att välja en central strejkledning, som skall föra kampen och ensam vara berättigad att upprätta ett avtal med redarna på grundval av sjömannens krav och efter föregående föreläggande för sjöfolket.

³⁶ *Arbetartidningen* (AT), 10.1.1933.

³⁷ AT 10.3.1933.

³⁸ Ibid.

³⁹ *Sjömannen* 3A/33, s. 2.

g) Omedelbart förbud för alla uteslutningar ur förbundet på grund av revolutionär verksamhet, då sjöfolkets och hamnarbetarnas kampfront därigenom splittras.”⁴⁰

En delegation från ISH mottogs av ordföranden i STF, Charles Lindley (som tillika var ordförande i Svenska Transportarbetarförbundet), för att framföra de av RFO föreslagna riktlinjerna för kampen. Lindley förklarade, enligt *RFO i kamp*, efter att ha åhört förslaget i STF:s namn: ”1) att den svenska sjömansstrejken är en vild aktion, den är vansinnig, jag råder sjömännen att taga lönesänkning. 2) Det svenska transportarbetarförbundet kommer inte att ge sjömännen något understöd. Strejken måste skaffas ur världen så fort som möjligt.”⁴¹

I en artikel i *Ny Dag*, som behandlar denna händelse, framgår att orsaken till att Lindley betraktade strejken som vild var att även de arbetslösa sjömännen hade tillåtits rösta om avtalsförslaget. Lindley försäkrade också, att om transportarbetarna i andra länder gjorde några solidaritetsaktioner, så hade han inget emot det, men Svenska Transportarbetarförbundet skulle inte delta.⁴²

I *Socialdemokraten* presenteras inte Lindleys ställningstagande till ISH:s samarbetsinvt. I stället återges ett uttalande som STF hade beslutat göra. Detta berör i allmänna ordalag sjömannens svåra ekonomiska situation, och de förluster de gör vid resor till länder med gulddvaluta. Utan att ge några konkreta löften säger sig konferensen vilja ge sjömännen all hjälp. Men därvid förutsättes att:

”oansvariga element icke tillåtes att med illegala och organisationsskadliga metoder lägga hinder i vägen för sjöfolkets ansvariga ledning att träffa en acceptabel överenskommelse och därmed avveckla konflikten på för sjöfolkets organisationer godtagbart sätt.”⁴³

I stället för att presentera en egen linje nöjer sig förbundet med att gå på gång fördöma RFO:s taktik. Förbundets målsättning vid strejken var i stort sett att få till stånd en prolongering av gällande avtal. Till skillnad från RFO ansåg sig förbundet tvingat att iakttaga 1928 års kollektivavtal och sjömanslagen. Detta medförde stora inskränkningar i handlingsfriheten. Förbundet var fast beslutet att med alla medel hindra att kommunisterna fick inflytande över strejken.

Av förbundets tidning framgick det även, att man hade kunnat nöja sig med ett sämre resultat än prolongeringen av gällande avtal, om man från redarhåll i avtalet velat införa en bestämmelse om att bemanningen på båtarna inte skulle försämrans.⁴⁴

En konsekvens av den målsättning man hade blev att förbundet under strejkens lopp träffade avtal med de rederier som erbjöd sig att bibehålla status quo. I motsats till RFO uppfattade man inte det som någon eftergift åt redarna utan såg det snarare som en framgång.

När strejken proklamerades påbjöd Sjöfolksförbundet att den i sjömanslagen stadgade uppsägningstiden på 7 dagar, skulle iakttagas även i detta fall. Dessutom fick besättningen inte gå i strejk i utländsk hamn. RFO motsatte sig starkt denna ”nederlagstaktik”, som åtminstone i strejkens första skede följdes av majoriteten av sjömännen. Under strejkens sista vecka meddelas i *Arbetartidningen*:

”På flera håll, bl.a. i Malmö och Landskrona, har sjömännen gått i land utan att iakttaga den lagstadgade uppsägningstiden. I Göteborg gick eldarna på Northumbria iland under liknande förhållanden. I utländska hamnar, i Hamburg och Rotterdam har besättningar på svenska fartyg gått i

⁴⁰ *RFO i kamp*, s. 13.

⁴¹ *Ibid.*, s. 15. Källan som åberopas är muntlig.

⁴² *Ny Dag* 30.3.1933.

⁴³ *SD* 26.3.1933.

⁴⁴ *Sjömannen* mars 33, s. 98.

strejk, trots sjölagen. Från Köpenhamn meddelas att besättningen på Begonia nedlagt arbetet, men stannat ombord i fartyget.”⁴⁵

Även *Socialdemokraten* rapporterar om avmönstringar i utländska hamnar.⁴⁶ Några dagar innan strejken avblåstes, meddelade Ny Tid att Svenska Sjöfolksförbundet hade beslutat, att sjömän som inte iakttog den stipulerade uppsägningstiden på sju dagar, inte skulle ges strejkunderstöd. De skulle inte heller få något rättshjälpsbidrag av förbundet om de blev åtalade för rymning. Förbundsstyrelsen hade också, än en gång, betonat nödvändigheten av att endast av strejkledningen utfärdade proklamationer följdes. I annat fall skulle understöden komma att indragas för de illojala.⁴⁷

För ledningen av strejken hade förbundet tillsatt en strejkkommitté. Denna kommitté skulle närmast inrikta sig på kampen mot strejkbryteriet, eftersom man insåg att frågan om strejkbryteriet skulle bli av avgörande betydelse för strejkens utgång.⁴⁸ Till strejkkommittén valdes nio ledamöter, tre från vardera av förbundets tre sektioner.⁴⁹

Solidariteten

I *RFO i kamp* återges en appell som ISH den 13 mars riktade till alla länders sjö och hamnarbetare:

”Internationell solidaritet med de kämpande svenska sjömännen är proletariatets första plikt. Ingen får mönstra på de svenska fartygen. Hamnarbetare, vägra att lasta och lossa de svenska fartygen. Svenska sjömän, stoppa all sjötrafik. Inget fartyg får lämna hamn oavsett var det befinner sig, förrän Edra fordringar blivit beviljade. Arbetet på alla svenska fartyg måste nedläggas. Av de strejkande sjömännens enhetsfront kommer redarekapitalets anfall att slås tillbaka. Fordra av alla transportarbetarförbund i hela världen att de omedelbart bidrager med strejkunderstöd.”⁵⁰

Medan RFO manade sjömännen att organisera solidaritetsutskott, som skulle organisera solidariteten mellan sjömännen och övriga arbetare, avstod Sjöfolksförbundet från att kräva sympatiaktioner. RFO kritiserade förbundet hårt för detta. *Sjömannen* kommenterade:

”Men man bör därvid beakta att det är lättare att tala om denna solidaritet än att giva den. Det finns ingen grupp eller rättare inget fackförbund i detta land, som är så hårt pressade av krav på solidaritet som Sv. Transportarbetarförbundet. Det finns praktiskt taget knappast en konflikt som inte transportarbetarna är beroende av direkt eller indirekt. För att inte sönderslå sitt förbund genom att tömma stridskassorna ha de måst skydda sig genom bestämmelsen att det fackförbund som kräver sympatistrejck skall betala strejkunderstöd till samtliga organiserade hamnarbetare i landet. Och det förstår var och en att vi inte mäktar med.”⁵¹

Att RFO:s solidaritetsutskott inte nådde någon större framgång i sitt arbete var dock tydligt. Man lyckades inte utverka några sympatistrejcker. *Arbetartidningen* rapporterar om hur IAH (Internationella arbetarhjälpen) tillsammans med det av Sjöfolksförbundets Göteborgsavdelning valda solidaritetsutskottet mobiliserat ett antal arbetare, som var villiga att ge logi åt strejkande sjömän. Likaså upprättades ett ”IAH-kök” för att bespisa de strejkande.⁵² Men resurserna var inte stora, eftersom även andra arbetare var hårt drabbade av krisen under denna period. Det är uppenbart att solidaritetsaktioner i stil med de nämnda endast hade

⁴⁵ AT 24.3.1933.

⁴⁶ SD 23.3.1933.

⁴⁷ *Folkets Dagblad* 28.3., SD 28.3.1933.

⁴⁸ H. Eriksson, *Sillénkommunisterna under sjömansstrejken 1933* (Göteborg 1934), s. 11.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ *RFO i kamp*, s. 11 f.

⁵¹ *Sjömannen* 4/33, s. 123.

⁵² AT 17.3.1933, 10.3.1933.

marginell betydelse och inte kunde bidra till att stärka strejkfronten i särskilt stor utsträckning.

Strejkbrytarfrågan

Frågan om strejkbryteriet blev under sjömansstrejken mycket betydelsefull. Dels är det under en sådan strejk ovanligt svårt att hindra arbetsgivaren från att sätta in strejkbrytare, dels uppblåstes en häftig kampanj mot hela sjöfolkskåren och i synnerhet mot RFO, på grund av händelser i samband med bekämpandet av strejkbryteriet.

Sjöfolksförbundet hade tillsatt en strejkkommitté, vars främsta uppgift bestod i att bekämpa strejkbryteriet. Kommittén erhöll även i uppdrag att utplacera strejkvakter samt i övrigt självständigt, lokalt i Göteborg organisera kampen mot strejkbryteriet. I sin broschyr *Sillén-kommunisterna under sjömansstrejken 1933* skriver Hjalmar Ericsson om strejkkommittén, i vilken han själv fungerade som vice ordförande:

”Majoriteten i denna strejkkommitté var reformister, men den saknade inte sillénare. Om den samma kan med fullt fog sägas, att dess sammansättning var inte gjord av för uppdraget lämpliga personer. Särskilt svaga voro ett par av kommitténs sillénare.”⁵³

Ericsson beskriver hur kommittén utplacerade legitimationsförsedda strejkvakter i hela hamnområdet, vid järnvägsstationerna osv. Han menar emellertid att arbetet för strejkkommittén försvårades genom provokationer från RFO. Kommunisterna krävde, att strejkvaktposteringarna skulle upplösas och att de strejkande skulle organiseras i ”stormbrigader” med uppgift att föra i land strejkbrytare.⁵⁴

”Vid ett tillfälle slutade strejkvakterna helt plötsligt upp med att till strejkkommittén inrapportera vad de sågo under sina vakter. Det var endast en del av dem som fortsatte därmed. Det tvära avbrottet gav kommittén anledning misstänka att något nytt rackartyg var i görningen. Vi fingo våra farhågor besannade. Överallt där sjöfolk brukade samlas var det fullt med flygblad, från RFO:s 'riksledning', från 'lokalavdelningen', från 'kampleringen' och allt vad de nu hette ...

Vi fingo snart klart för oss att det stora flertalet av våra strejkvakter gingo till RFO med sina rapporter i stället för att komma till strejkkommittén. Denna upptäckt gjorde ett mycket starkt nedslående intryck på kommitténs ledamöter. Det var den gången inte långt från upplösning.”⁵⁵

”Kjellaffären”

När sjömännen mer och mer insåg att kampen mot strejkbryteriet var förgäves och de utsatta strejkvakterna maktlösa, inträffade händelser som kom att vändas mot sjömännen och då främst mot RFO.

Vid ett försök att gå ombord på Lloydångaren Gwalia, som kommit in med strejkbrytarbesättning, uppstod kamp mellan batong- och sabelförsedda poliser och en grupp strejkande sjömän. Sjömännen försvarade sig genom stenkastning. Medan kampen pågick samlades en folkmassa som så småningom drevs mot Masthuggstorget. Här gjorde polisen chock på nytt. Tolv anhållanden gjordes. Efter denna händelse utfärdades mötes- och demonstrationsförbud på Masthuggs- och Stigbergstorgen. Det inträffade orsakade stora tidningsrubriker.⁵⁶

Än hårdare blåstes den s.k. Kjellaffären upp i tidningarna. Den borgerliga pressen anklagade sjömännen i gemen, medan t.ex. *Socialdemokraten* endast inriktade sig på ”Sillénkommunisterna”. Med stora rubriker talar man om ”Rått Lappodåd av Sillénare”. I artikeln berättas om hur 5 ”arbetsvilliga” fördes i land med motorbåtar från kalmarångaren ”Kjell”, varefter ”de

⁵³ Eriksson, a.a., s. 11.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid., s. 21-22.

⁵⁶ SD 23.3.1933, AT 24.3.1933

bortrövade fördes till skogs och pryglades”. ”En uppseendeväckande final på strejkuppträderna i Göteborg”, konstaterar *Socialdemokraten* och meddelar samtidigt att Sjöfolksförbundet kommer att indraga understöden för dem som stöder RFO. På ett annat ställe i tidningen meddelas att 10 personer dittills var anhållna hos polisen. Däribland befann sig fem av strejkledningens egna män.⁵⁷

Samma dag skriver *Arbetartidningen* en ledare om vikten av att bekämpa strejkbryteriet. Sjömännen uppmanas att fortsätta och skärpa kampen mot strejkbryteriet. Om ”Kjellhändelsen” skriver man:

”På onsdagseftermiddagen gjorde sjömännen i Göteborg en av de vackraste insatser i kampen mot strejkbryteriet, som någonsin utförts ... De nu genomförda aktionerna får inte bli de sista. De har haft god verkan, men de har inte gjort slut på strejkbryteriet eller jagat bort strejkbrytarna. Därför måste aktionerna fortsätta och utvidgas till dess det inte finns en enda strejkbrytare i en enda hamn eller ombord på en enda båt.”

Efter artikeln har man lagt till ett PS.

”Sedan ovanstående skrevs kommer meddelandet om att de fem strejkbrytarna återfunnits av polisen ute i Partille. Alla påstås ha blivit illa misshandlade, men endast en av dem företer några tecken på att ha varit utsatt för yttre våld ...

Både sjöfolket och övriga proletärer skall förstå att en hänsynslös kamp mot alla den kapitalistiska statens undermetoder är det säkraste värdet mot fascismen. Att man inte undviker den genom att låta kapitalisterna och deras knektar husera som de vilja, därom vittnar de tyska proletärernas erfarenheter.”⁵⁸

Artikeln renderade *AT*:s ansvarige utgivare en månads fängelse.

Den version av händelseförloppet som *Sjömannen* ger i sitt aprilnummer, alltså en tid efter själva händelsen, visar stor förståelse för sjömannens handlingsätt. De som i en del tidningar kallats lappbanditer framstår i en annan dager:

”Men tydligen förstodo dessa strejkande sjömän att man inte hade någon nytta av att ge brytarna stryk utan att det naturligtvis var riktigast att försöka övertala de sköna herrarna att gå iland från båten. Man upplyste därvid individerna om att det råde sjömansstrejk och att de givetvis därför ansågos som strejkbrytare. De blevo tillfrågade om de voro villiga till att avstå från sin judasgärning och istället gå iland från fartyget, vilket de förklarade sig villiga till ...

Det har senare konstaterats att de 5 'arbetsvilliga' tydligen av en eller annan fått en hårdhäntare behandling, efter att de gått från bilen. Detta förefaller oss heller inte underligt när man även konstaterat att en av brytarna varit 'solidarisk' med kapitalisterna uppe i Ådalen. Det är inte alls underligt att sinnena bli upprörda när man får stifta bekantskap med en notorisk strejkbrytare. Även om man helst såge att saken blivit ogjord.”⁵⁹

Förbundet utbetalade strejkunderstöd till de fängslades familjer och erbjöd lån till att betala böterna. Hjalmar Ericsson uttalar sin förvåning över att ingen av kommunisternas ledare dömdes vare sig för ”Kjellhistorien” eller någon annan liknande aktion. För Kjellhistorien dömdes sex av förbundets medlemmar, varav ingen enligt Ericsson var kommunist.⁶⁰

Kjellaffären kom trots detta att bli förevändningen för en hård kampanj mot kommunisterna från den socialdemokratiska pressens och LO:s sida.⁶¹

⁵⁷ *SD* 24.3.1933.

⁵⁸ *AT* 24.3.1933.

⁵⁹ *Sjömannen* 4/33, s. 133.

⁶⁰ Eriksson, a.a., s. 24 f.

⁶¹ Casparsson har också gjort stort nummer av Kjellaffären och påstår frankt att det var kommunisterna som utförde aktionen (a.a., s. 312 f).

Uppgörelsen

Onsdagen den 29 mars inkallades Sjöfolksförbundets överstyrelse av LO:s sekretariat till överläggningar i konfliktfrågan.

Samma dag hade medlingskommissionen sammankallat delegerade för Redareföreningen och Sjöfolksförbundet. Kommissionen hade begärt att det eventuellt nya förlikningsförslaget, såvida det kunde godkännas av båda parternas delegerade, omedelbart skulle undertecknas.

LO:s ordförande Edvard Johansson framhöll att landssekretariatet ville ha slut på strejken och att åtgärder måste vidtagas för att lösa den. Regeringen hade också ”ingående undersökt möjligheterna för ett nytt ingripande av medlingskommissionen”. Kommissionen hade lagt fram ett förslag som innebar genomsnittliga lönereduceringar på ca 4 % utom för lättmatroserna som skulle få behålla sina gamla villkor. Johansson menade att sänkningarna var mindre än för någon annan näringsgren. Strejken var misslyckad och borde över huvud taget aldrig ha kommit till stånd.

Vid diskussionen gick majoriteten av förbundets ledamöter på LO:s linje och höll med om att strejken borde blåsas av. RFO målades ut som ”vettvillingar”, ”marodörer” av såväl LO-representanterna som flertalet av överstyrelsens ledamöter. Förbundssekreteraren Niklas Olsson konstaterade att man inte kunde slåss på två fronter, mot både ”sillénare” och redare. ”Utan redarnas hjälp kan vi ej bli av med ohyran.” Kilbomaren Oskar Danielsson uttryckte uppfattningen att arbetarpressen inte uppträtt som den borde gjort, utan ”anfallit oss redan från början”.

Vid omröstningen om det av förlikningskommissionen framlagda förslaget godkändes detta med 11 röster mot fyra. Mot förslaget röstade kilbomarna Jerker Svensson och Oskar Danielsson, samt Bror Bengtsson och Nils Lundblad. Överstyrelsen beslöt därefter att ”med hänsyn till förevarande omständigheter” utnyttja stadgarnas paragraf 14 moment 7 och underteckna avtalet utan att höra medlemmarna.⁶²

Den 30 mars undertecknades avtalet att gälla fr.o.m. den 1 april.

Situationen därefter beskrevs i förbundets års och revisionsberättelse:

”Som väntat var väckte det ett visst uppseende bland medlemmarna, att styrelsen använt sig av den befogenhet som lämnats den genom stadgarnas bestämmelser, men sedan medlemmarna haft tillfälle att sätta sig in i konfliktsituationen, avvecklades konflikten utan nämnvärda komplikationer, och redan den 3 april kunde styrelsen konstatera allmän återgång till arbetet.”

Avtalsuppgörelsens mottagande

Kilbomarnas huvudorgan, *Folkets Dagblad*, bedömer i sin kommentar till uppgörelsen denna positivt:

”Enligt vad Folkets Dagblad erfar innebär uppgörelsen en icke oväsentlig förbättring i förhållande till medlingskommissionens tidigare medlingsförslag. Visserligen har en lönereducering måst accepteras, men enligt de uppgifter vi erhållit *kompenstras* denna av den överenskommelse som träffats i övriga avtalspunkter.”⁶³

Socialdemokratens beskrivning av uppgörelsen var mera neutral och inskränkte sig i huvudsak till en redogörelse för villkoren. I tidningen lät man dock Sven Lundgren förklara, att huvudanledningen till att man träffat uppgörelse, var det ohållbara läge som uppstått genom kommunisternas illegala kamp mot förbundsledningen.⁶⁴

⁶² Överstyrelsens protokoll 29.3.1933.

⁶³ *FD* 31.3.1933.

⁶⁴ *SD* 31.3.1933.

Kommunisternas huvudorgan ser uppgörelsen annorlunda:

”Förräderiuppgörelse för sjöfolket/Kräv omröstning! Ingen återgång före omröstningen! Ordna massmöten i varje hamn mot förräderiet./ Sjöfolksförbundets reformistledare har igår kväll inför medlingskommissionen gjort uppgörelse om avtal för sjöfolket. Bakom kulisserna utan att ställa frågan till avgörande för sjömännen, har ledarna godkänt en uppgörelse som sammanfaller med det svältförslag, som sjömännen med 80 procentig majoritet har avslagit. Denna uppgörelse har skapat en oerhörd förbittring bland sjömännen. De godkänner ingen förräderiuppgörelse utan kräver att själva få avgöra på vilka villkor de skall återgå till arbetet. I anslutning till detta har RFO ställt parollen om omröstning och att ingen återgång till arbetet sker före denna omröstning.

Massmöten med sjömännen måste nu omedelbart genomföras i varje hamn för att protestera mot reformistledarnas förräderiuppgörelse och fatta beslut om kampens fortsättning. Den strejkkonferens, som på Stockholmsavdelningens initiativ har anordnats i Stockholm den 2 april måste få massanslutning. Ombud och delegationer måste sändas från alla hamnar!”⁶⁵

Uppgörelsen mottogs positivt av kilbomare och socialdemokrater. Reaktionen från kommunisternas sida var dock helt och hållet negativ. Förbundsfunktionärerna betraktas som förrädare och ingen antydning göres ännu att strejken misslyckats. Man höll skenet uppe för att inte demoralisera sjömannens fortsatta kamp. På förbundets beslut om återgång svarade *Ny Dag* med att föra fram RFO:s paroller om att ingen återgång skulle ske innan avtalet godkänkts av sjöfolket i en omröstning.

Vid den strejkkonferens som sammankallades i Stockholm den 2 april beslöts dock om samlad återgång till arbetet ”för att där upptaga kampen mot varje reducering och underbemanning”.⁶⁶ Vid konferensen beslutades också om att ge ut paroller om att sjömännen ombord skulle välja kampkommittéer att företräda besättningens krav.⁶⁷

Arbetarsidans summering av strejken

Enigheten om att strejken var ett misslyckande var stor på arbetarsidan. Men när det gällde att förklara varför strejken misslyckades går åsikterna fullständigt isär. I stort sett går skilje-linjerna mellan RFO-are på ena sidan och kilbomare och socialdemokrater på den andra.

I sitt första nummer efter strejken, är *Sjömannens* huvudledare rubricerad ”Avtalsuppgörelsen”:

”När svaret på den av regeringen tillsatta förlikningskommissionens förslag avlämnades den 7 mars blev det tillfälle för dem som under tre års tid agiterat för strejk att stå inför ett fullbordat faktum. All den agitation, som nedlagts av den s.k. röda fackoppositionen hade burit frukt. Det blev strejk. I tre veckor hade strejckförhållandet varat då förlikningskommissionen gjorde ett nytt medlingsingripande för att få konflikten bilagd. Man må ha vilken uppfattning som helst angående ingripandets berättigande, eller att det kom för tidigt, så kvarstår det faktum, att konflikten aldrig hade haft utsikter att lösas med större heder än den blev, sillénarnas högstämmda kampstämmning till trots. Omkring denna konflikt förelåg faktiska omständigheter, som en omdömesgill fackföreningsman inte kunde blunda för. *Icke ett enda fartyg stoppades under konfliktens tre veckor*, vare sig i hem eller utlandet, och detta om något är väl ett tecken på ett misslyckande. Under sådana förhållanden och med obefintliga utsikter till att göra strejken effektivare genom andra organisationers medverkan, om man nu överhuvudtaget kan tala om effektivitet i samband med denna strejk, hade det varit *ansvarslöst att icke taga den chans som erbjöds genom ett medlingsingripande.* (vår kursiv)”

Förbundsordföranden Sven Lundgren gör även han en summering av sjömansstrejken under den talande rubriken ”Vem organiserade nederlaget?”:

⁶⁵ ND 31.3.1933.

⁶⁶ RFO i kamp, s. 20.

⁶⁷ ND 3.4.1933.

”Förutsättningarna för att kunna vinna en konflikt är i första hand en fast sammanhållning bland medlemmarna, i andra tillit till förbundets ledning och i tredje en ordentlig stridskassa. Vid den nu avslutade sjömansstrejken fanns icke de två förstnämnda förutsättningarna, vilket nödvändiggjorde att konflikten avvecklades innan den tredje äventyrades och stängde alla möjligheter för kommande behov.”⁶⁸

Misslyckandet beror på sillénarnas inblandning, anser Lundgren:

”Det intresserade ej RFO-arna det minsta hur striden skulle avlöpa. Det enda som intresserade dem var att komma i besittning av förbundsapparaten, och då man från det hållet trodde sig kunna detta genom en konflikt, drev man det dithän. Hade förhandlingar fått genomföras utan deras inblandning, är det möjligt att de även kunnat genomföras utan lönereducering, men sedan redarna först fått en inblick i tillfälle att mäta krafterna, blev detta otänkbart, och nu återstår för sillénarna ingenting annat än att i fortsättningen hetsa mot förbundsledningen samt söka sig andra offer för sin splittringspolitik.”⁶⁹

Förbundet har som framgått en i stort sett enhetlig linje: Det var kommunisternas fel att det blev strejk. Och det var kommunisternas fel att strejken misslyckades.

Strejkkommitténs vice ordförande i Göteborg, socialdemokraten Hjalmar Eriksson har i en skrift utgiven av sjöfolksförbundet beskrivit strejken och sammanfattat dess erfarenheter. Han har tre förklaringar till nederlaget: 1. Den dåliga konjunkturen. 2. Kommunisternas agerande och 3. Strejkbryteriets stora utbredning.⁷⁰

Punkterna 1 och 3 förefaller rimligen ensamma vara tillräckliga orsaker till strejkens misslyckande. De skulle fälla utslaget även utan kommunisternas existens, såvida inte de strejkande kunde bemästra dem och rätta sin strategi efter dem. Vare sig den dåliga konjunkturen eller strejkbryteriet torde kunna skyllas på RFO-arna.

LO-organet *Fackföreningsrörelsen* lägger i sin analys av strejkmisslyckandet hela tonvikten på icke-ekonomiska orsaker:

”Såsom var att förutse togo de moskvakommunistiska elementen den av förbundet proklamerade strejken såsom en kärkommen anledning att ställa till oreda. Kommunisterna gjorde nu allt för att sätta förbundets ledning ur spelet – och de lyckades delvis. Genom att använda sig av lappo- och fascistmetoder bringade de förbundet i en ohållbar position inför allmänheten. Det säger sig självt, att arbetsgivarpartens ställning stärktes i motsvarande grad. Det var icke svårt att räkna ut, att förbundet under sådana förhållanden hade små utsikter att genomföra strejken på ett ur medlemmarnas synpunkt tillfredsställande sätt. Den främsta förutsättningen därför saknades. I stället för sammanhållning, lojalitet och kamratskap rådde *splittring bland medlemmarna och illojaliteten mot förbundet tog sig sådana uttryck, att ledningen egentligen icke hade något annat att göra än att försöka så snart som möjligt bringa strejken ur världen ....*”⁷¹ (Vår kursiv)

De citerade avsnitten ur den ”förbundstrogna” pressen skulle kunna följas av avsevärt flera som ytterligare styrkte tendensen. Den misslyckade strejken skyllades på kommunisterna, och det missnöje som fanns bland sjöfolket mot uppgörelsen försökte den förbundstrogna pressen leda över till ett missnöje med RFO:s agerande. Angreppen mot RFO formulerades inte bara i pressen. Runt om i landet gjordes uttalanden mot kommunisterna på avdelningsmöten och allmänna möten där ”reformisterna” hade majoritet. Samtidigt förbereddes utrensningar i förbundet. Men mer om detta senare. Först till RFO:s summering av strejken.

”Så kom strejken. Förbundsledningen hade fått sin första stora uppgift att fylla. Det gällde inte mer eller mindre än att övertyga de svenska sjömännen om omöjligheten att vinna en strejk och om

⁶⁸ *Sjömannen* 4/33.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Eriksson, a.a., s. 25 f.

⁷¹ *Fackföreningsrörelsen* 14/33.

möjligt beta dem lusten till aktioner för all framtid... Förbundsledningen lyckades i sitt uppsåt. Den organiserade nederlaget. Man körde tillbaka folk i båtarna med 7-dagarsuppsägningen som motiv för sitt handlande. Man tvingade organiserade att segla tillsammans med strejkbrytare. Man sökte med alla medel hindra besättningarna från att lämna i utlandet. Och man hotade med utslutningar och indragna understöd. Naturligtvis begärdes intet stöd från andra transportarbetarorganisationer eftersom det skulle ha varit ett plus för de strejkande, utan föredrog man att göra separatavtal, som var ett minus. All kamp mot strejkbrytare tog man fullständigt avstånd ifrån och talade om oansvarighet och förlorad besinning. Hela den socialdemokratiska pressen togs i anspråk för att göra striden impopulär bland andra arbetare. Man talade om de förödande verkningar som striden medförde för de svenska exportarbetarna och man fördömde den, som varande en utmaning mot de arbetslösa. Till slut sålde man hela kåren vid underhandlingsbordet.”⁷²

Vid en konferens i Jönköping vid midsommartid 1933 företog RFO en kritisk värdering av de egna insatserna under strejken. Därvidlag framhöll man speciellt sitt dåliga organisatoriska förberedelsearbete, en för stark passivitet i strejkens begynnelsekedede samt respekterandet av sjudagarsuppsägningen. Under själva strejken, däremot, så ”stegrades RFO:s inflytande oupphörligt, tvärt emot vad reformisterna beräknat, och endast deras förräderiuppgörelse hindrade RFO från att få ledningen av konflikten och utnyttja de möjligheter som förelåg till seger för sjömännen”. Den självkritik som RFO genomför tar bara upp taktiska och organisatoriska svagheter.⁷³

RFO för fram förklaringen att strejken avblåstes för att förbundsledningen var på väg att tappa kontrollen över strejken. Kanske kan man tolka in ett visst stöd för denna uppfattning i följande citat ur *Sjömannen*:

”Överstyrelsen och förbundsstyrelsen visste genom det tidigare omröstningsresultatet, att det näppeligen kunde bli tal om en ändrad uppfattning hos medlemmarna, vilka *blivit offer för den 'röda fackoppositionens' agitation under strejkens sista vecka*, och när man så var på det klara med vart det skulle bära om strejken fortsattes, kvarstod inget annat val än uppgörelse vid bordet, en åtgärd, som givetvis kan kritiseras, men som ingalunda är i strid mot stadgarnas bestämmelser, utan i stadgeenlig ordning. *Den situation som inträtt i strejkskedet var medlemmarna icke kapabla att bedöma*, lika lite som det tungomålstalande släkte som tar direktiv från den sillénska högborgen.” (vår kursiv).⁷⁴

De strejkande har ”blivit offer för den 'röda fackoppositionens' agitation”. De är inte kapabla att bedöma situationen i strejkens slutskede. Kan det uttryckas klarare att en stor del av medlemmarna i förbundet när strejken avblåstes var lyhörda för RFO:s linje? I så fall framstår det som än nödvändigare för förbundet att skylla nederlaget på RFO. Och för att förebygga liknande situationer i framtiden, måste förbundet försöka få en bättre kontroll på medlemmarna.

Förbundsoffensiven mot kommunisterna

I *Sjömannen* konstaterar man att ”Uppgörelsen blev ett nederlag, men icke svårare än det går att reparera. Rensningsproceduren inom förbundet, som blev en nödvändighet genom striden, måste genomföras. Med förrädare inom de egna leden lyckas vi aldrig komma till rätta med redarna.”⁷⁵

LO:s inställning till de stundande utrensningarna är klar: ”Det är tydligt att förhållandena inom Sjöfolksförbundet nu blivit sådana att stränga åtgärder måste vidtagas för att åstadkomma ordning och förebygga excesser från moskvakommunistiskt håll.”⁷⁶

⁷² H&S 12/33.

⁷³ H&S juni/33.

⁷⁴ "Avtalsuppgörelsen", *Sjömannen* 4/33.

⁷⁵ Ledare i *Sjömannen* 4/33.

⁷⁶ *Fackföreningsrörelsen* 14/33.

Sjöfolksförbundets överstyrelse beslöt vid ett möte i Stockholm den 4 april att företaga en omröstning bland medlemmarna ”för att bereda dem tillfälle att klart angiva sin ställning till förbundet och till de i stadgeenlig ordning fattade besluten”. Varje medlem skulle underteckna en lojalitetsförklaring och de som vägrade detta eller underlät att delta skulle uteslutas ur förbundet.

Mot förslaget reserverade sig Jerker Svensson och Nils Lundblad.⁷⁷

Några dagar efter Sjöfolksförbundets utspel gick LO ut med det s.k. cirkulär nr 807. Cirkuläret var riktat till ”förbundsstyrelser, avdelningar och medlemmar” och ”mot skadegörarna inom fackföreningsrörelsen”.

I fortsättningen beskrivs den verksamhet som ”skadegörarna” utfört i svensk fackföreningsrörelse. Med ”skadegörarna” menas RFO. Cirkuläret mynnar ut i en uppmaning riktad från LO:s representantskap till förbundsstyrelser och avdelningar

”att med alla medel, som stå till buds, upplysa medlemmarna om sillénarnas skadegörelse inom fackföreningsrörelsen, och om nödvändigheten av att i alla avseenden iakttaga ett lojalt och solidariskt uppträdande;

att ur fackföreningarna utesluta alla medlemmar av RFO samt jämväl andra, som bedriva fackföreningsskadlig verksamhet.”⁷⁸

RFO såg lojalitetsomröstningen som en splittringsmanöver från förbundsledningens sida i avsikt att försvaga oppositionens inflytande genom att framtvinga en massuteslutning av de radikala medlemmarna. För att undvika denna försvagning beslöt RFO att rösta ja till lojalitet mot förbundet:

”Låt icke dess skurkar kasta ut er ur förbundet och splittra er organisation! Rösta 'ja' och för samtidigt skärpt kamp inom förbundet för att kasta ur förrädarna, för demokratiska stadgar, för anslutning till ISH. Bort med splittrarna! Leve den fackliga enheten under ISH:s banér för kamp mot redarkapitalet.”⁷⁹

Förbundets lojalitetsomröstning blev följaktligen framgångsrik och endast några få personer vägrade skriva under lojalitetsförklaringen. Omkring ett 50-tal kända RFO-are vägrades dock att underteckna förklaringen och blev därefter uteslutna.⁸⁰

Kampen mot kommunisterna fördes också på annat sätt. Enligt uppgifter som publicerades i *Hamn och Sjöproletären* nr 4/35 och som bekräftades av Sven Lundgren i *Sjömannen* juni/35 samarbetade förbundet med redarna för att bekämpa kommunisterna. Listor på kommunister överlämnades av förbundet till redarna. Man överenskom om att ingen sjöman fick anställas som inte innehade s.k. kontrollkort. Dessa kontrollkort utdelades inte till uteslutna medlemmar. Lundgren beskriver förfarandet med svarta listor och kontrollkort: ”Uppgifter lämnades sålunda till redareföreningen över de som vi icke kunde taga ansvaret för utan varit nödsakade att utesluta ur förbundet.”⁸¹ Från rederierna uppmanades befälhavarna att inrapportera namnen på de sjömän, som bedriver kommunistisk propaganda.

Strejkens politiska resultat

Enligt Sjömannens uppfattning avtog RFO:s inflytande högst väsentligt mot slutet av 1933. Som belägg för detta anförde man resultatet av den medlemsomröstning, som företogs om

⁷⁷ Överstyrelsens protokoll 4.4.1933.

⁷⁸ Hjern, s. 126; se även *Fascister utan hakkors*, s. 50.

⁷⁹ *RFO i kamp*, s. 20.

⁸⁰ *De antifackliga klasslagarna*. Kommunistisk tidskrifts skriftserie 3 (Stockholm 1971), s. 50.

Bland annat uteslöts alla medlemmar utom en ur Stockholms strejkutskott. (Överstyrelsens protokoll 4.4.1933.)

⁸¹ *Sjömannen* 6/35, s. 170.

avtalets prolongering. Av de 5 182 medlemmar, som deltog, röstade inte mindre än 85 procent för prolongering och bara 15 9/0 mot, trots att RFO fört en intensiv propaganda för avtalsuppsägning.

Omröstningens resultat kommenteras inte i *Hamn och Sjöproletären*. Resultatet nämns för övrigt överhuvudtaget inte. Tidningen refererar besluten från Norrköpingskonferensen som RFO höll 11-12 november. Där konstaterades att det nuvarande avtalet som påtvingats sjöfolket endast var till redarnas fördel

”som utan att komma i strid med avtalet genomför reduceringar av bemanningen, försämrar kosthållet och utbyter kvalificerad mot okvalificerad arbetskraft osv. /.../

RFO ställde i avtalsfrågan förslaget om avtalets uppsägning och förbundets omorganisering i skeppsgrupper med vald representant från besättningen.”⁸²

Man gör vidare en sammanfattning av läget vid 1933-års slut:

Oppositionen har en utbredning som aldrig tidigare. I alla avdelningar gå besluten tvärt emot reformisters och redares önsknings. Men beslutens omsättande i handling är svagt. *Aktiviteten har avtagit*. Pessimismen är utbredd. De synliga resultaten av oppositionens kamp är för små för att sporra sjömännen till aktivitet i kampen mot redarna och deras stöd i förbundet. Men allteftersom fascistiseringen fortskrider såväl inom förbundet som i fartygen, ökas motståndet mot den diktatoriska demokratin! De härskande har inte byggt sin makt på sjömännen och med deras vilja. Deras stöd är redarna, polisen och det kapitalistiska samhällets maktapparater, deras roll är förrädarens. Men för övrigt är det lugnt, lugnt som i ett interneringsläger. *Dock under den lugna ytan arbetas det*. Norrköpingskonferensens beslut skall genomföras. Skeppsgruppernas skapande skall bli den första dödsstöten åt den fascistisering som försiggått i såväl förbundsledning som i redareföreningen och dess fartyg.” (vår kursiv)

Artikeln slutar i en viss optimism. ”Under den lugna ytan arbetas det.” Men det är nog snarare uttryck för en principiell optimism som är taktiskt betingad, än en avspeglning av det faktiska läget.

I ett så centralstyrt förbund som Sjöfolksförbundet var det svårt för en oppositionsgrupp att få något större inflytande. Centraliseringen kom sig dels av de bestämmelser som hämtats från LO:s normalstadgar § 14, som gav förbundet rätt att själv skriva under avtal. Centraliserings-tendensen förstärktes ytterligare av att medlemmarna inte hade rätt att själva utse sina styrelser för avdelningarna eller sina ombudsmän.

Förbundets medlemmar är under hela året spridda kring klotets alla hörn. Det innebär att en effektiv opposition knappast kan operera utifrån havet. Under åren av utomordentligt hög arbetslöshet med många sjömän i land underlättades oppositionens arbete organisatoriskt. Då växte den också i styrka. Under krisåren på trettioalet rådde bland sjömännen ett utpräglat missnöje som hade sin rot i den fattigdom som de arbetslösa var speciellt drabbade av. Detta missnöje spelade säkert sin roll för att skapa förståelse för de paroller som fördes fram av

---

⁸² H&S december 1933.

Skeppsgrupperna var avsedda som basorganisationer för förbundet, motsvarande verkstadsklubbar inom industrin. Deras uppgift var att ”verka för solidarisk sammanhållning mellan medlemmarna, tillvarataga deras gemensamma intressen, organisera den socialistiska och fackliga fostran av medlemmarna samt i övrigt verka som erkänd instans inom förbundet”. (*Protokoll för Svenska Sjöfolksförbundets kongress 1935.*)

RFO förde fram skeppsgrupperna för att åstadkomma en decentralisering av makten i förbundet. Förbundsledningen menade att ”anarki” skulle utbryta om förbundet fick lika många avdelningar som fartyg, och motarbetade därför tillkomsten av skeppsgrupper.

RFO:s ansträngningar att initiera bildandet av skeppsgrupper fick heller inget nämnvärt gensvar.

RFO.⁸³ Det är delvis som ett försök att komma till rätta med problemen beträffande kontakten med sjömän till havs som man får se RFO:s förslag om inrättandet av s.k. skeppsgrupper.

Den extra kongressen (som inte blev någon)

En mätare på RFO:s styrka efter strejken utgör det mottagande som organisationens krav om inkallandet av en extra kongress fick. En genomgång av RFO:s strävanden i denna fråga är därför viktig.

I en artikel rubricerad ”Över 2 000 medlemmar kräva extra kongress!” skriver RFO:s *Hamn och Sjöproletären*:

”När de reformistiska ledarna verkställde sitt hittills största bedrägeri – undertecknandet av avtalet mot hela sjömanskårens vilja – möttes de av en enhällig opposition. Alla, t.o.m. deras under hela strejkperioden varmaste försvarare, fann denna handling alltför nedrig.”⁸⁴

I detta läge förekom olika åsikter om sättet att öva påtryckningar på förbundsledningen. En del sjömän utträdde ur organisationen, andra ”fångades av den syndikalistiska propagandan medan en del livligt förordade kontingentstrejk som ett tjänligt medel .. .”⁸⁵

RFO:s linje blev att stå kvar i förbundet och kräva extra kongress. Av flera RFO-medlemmar sågs detta som en ren underkastelse under förbundsledningen och förordade bildandet av ett nytt förbund, något som sjömännen dock, enligt RFO-ledningens syn, ”näppeligen varit betjänta av”.⁸⁶

Genom att RFO valde att stå kvar i förbundet och kräva extra kongress ansåg man att reformisternas splittringsplaner förhindrades och att dessa fick nöja sig med att ”kasta ut ett hundratal revolutionära kamrater”.

”Att den oppositionella stämning som gjorde sig gällande omedelbart efter uppgörelsen var av mycket övergående natur och därför inte lämplig att bygga på, när det gällde att dra upp linjen för den fortsatta kampen visar med önskvärd tydlighet den anslutning som kravet om extra kongress har samlat.

Redan den 2:a april – vid strejkkonferensen i Stockholm – beslutades om namninsamling för att i överensstämmelse med förbundets stadgar resa kravet om extra kongress. Man måste konstatera att denna insamling av namn gått mycket trögt. Detta har sina orsaker i dels den stämning för kontingentstrejk som de flesta ansåg effektivare – en linje som RFO förkastade – dels den skräckkänsla för uteslutningar och avstängning från fartygen av de uteslutna, som förbundsledningen i samarbete med redarna i viss mån lyckats åstadkomma.”⁸⁷

RFO:s krav på extra kongress avslogs av förbundsstyrelsen. Enligt stadgarna skulle minst en tiondel av medlemmarna kräva en omröstning om extra kongress för att en sådan skulle företas. 2 111 namn inlämnades med krav på extra kongress. En del av dessa namn godkändes ej av förbundet p.g.a. att de ej var medlemmar av förbundet och dylikt. Genom att så skedde uppgick inte de medlemmar som krävde extra kongress till 1/10 av förbundets medlemmar. Förbundet motiverade dessutom sitt beslut med att man gång efter annan fått förtroendevotum av medlemmarna. Förbundsstyrelsen gjorde ett stickprov på huruvida den hade medlemmarnas förtroende. På den korta tiden av ca två månader visade det sig att över 3 000 medlemmar antecknade sitt förtroende för styrelsen, medan RFO endast fått ca 2 000 namn på sina listor.

⁸³ Hjern, a.a., s. 124.

⁸⁴ *H&S* nov. 1933.

⁸⁵ Syndikalisternas och därmed SAC:s roll bland sjöfolket har alltid varit perifer. I "Havets arbetares federation" fanns 1930 9 medlemmar, 1931 och 1932 3, 1933 17, 1934 6, 1935 11 och 1936 13 medlemmar. Se SAC:s verksamhetsberättelser 1930-36.

⁸⁶ *H&S* nov. 1933.

⁸⁷ *Ibid.*

Jämförelsen är missvisande, eftersom förbundet inte kontrollerat de namn man fått stöd av på samma noggranna sätt som RFO-listornas namn. Bland de 3 000 fanns förmodligen även icke-medlemmar, namn var uppsatta två gånger etc. Det är också uppenbart att det i allmänhet inte var förenat med någon ”risk” att skriva på en lista till stöd för förbundet, medan det motsatta förhållandet uppenbarligen gällde RFO-listorna.

Förbundsstyrelsen ansåg vidare, att den senaste avtalsomröstningen – då 4 369 uttalade sig för prolongation och endast 789 emot – visade att medlemmarna stödde ledningen, varför en extra kongress var överflödig. Oppositionens svårigheter med sin namninsamling var, ansågs det, ytterligare ett belägg för dess ringa förankring bland medlemmarna. ”Att ytterligare få detta bekräftat genom att besvara medlemmarna med en omröstning anser vi vore onödigt.”⁸⁸

RFO svarade på förbundets avslag på kongresskravet i *Hamn och Sjöproletären*. Man hade inga invändningar mot ”förbundsstyrelsens rent siffermässiga motivering” utan konstaterar att den om den är med de faktiska förhållandena överensstämmande inte kan bli föremål för någon gensaga från RFO. RFO konstaterar också att uteslutningspolitiken och samarbetet med redarna försvårat RFO:s insamling av namn. Avslutningsvis konstaterar man:

”Till slut säger förbundsstyrelsen att den inte vill 'besvara' medlemmarna med en omröstning i denna fråga. Nej, vi förstå det så väl. En sådan, i medlemmarnas ögon 'mera legal' omröstning kanske skulle ge en verklighetstrognare bild av majoritetens önsknings i denna fråga och det är allt annat än säkert att resultatet skulle tillfredsställa förbundsstyrelsen. Och så är det mycket behagligare att 'besvara' medlemmarna med enbart kontingenter.”⁸⁹

Tonen i artikeln är påfallande återhållsam, närmast raljerande. Det är uppenbart att det i detta skede är ganska likgiltigt för RFO att få igång en omröstning om inkallande av extra kongress. När en sådan avslutats skulle helt visst den ordinarie kongressen 1935 stå nästan för dörren. RFO hade misslyckats redan därigenom att man inte snabbare kunde få ihop tillräckligt med namn. Att det sedan visade sig att RFO även när man trodde att man nått upptill 1/10 av förbundets medlemsantal i namninsamlingen, i själva verket inte hade gjort detta var naturligtvis försmädligt men politiskt mindre viktigt. Förmodligen räknade inte heller RFO med att vinna en eventuell omröstning om ekstrakongress. Det spontana missnöje mot förbundsledningen som blossat upp efter den misslyckade strejken hade för länge sedan lagt sig och gick inte längre att spela på.

Bedömning av RFO:s styrka före, under och efter sjömansstrejken

För att få en uppskattning av RFO:s styrka har vi måst använda oss av olika mått, som alla har det gemensamt att de bara ger oss en ungefärlig uppfattning om växlingarna i styrkeförhållandet, men ej storleken av dessa växlingar.

Under den studerade perioden ägde inte några fackliga val rum förutom till kongressen 1935.

1. En första punkt för bedömningen av RFO:s styrka har vi i omröstningen om sammanslagningen till ett förbund, Sjöfolksförbundet, september– oktober 1932. Majoriteten förordade sammanslagning (5 459 röster, 80,5 %). Mot förslaget röstade 1 283 (19 %). Eftersom motståndet mot sammanslagningen framför allt kom från RFO har vi här en gräns uppåt för deras inflytande vid detta tillfälle.

Felmarginalen kan dock vara stor eftersom även sjömän som endast hade samma uppfattning som RFO i denna fråga röstade emot sammanslagningen. Men å andra sidan hade RFO i ett tidigare skede bedömt en sammanslagning positivt (då den ej var kopplad till LO:s normal-

⁸⁸ *Sjömannen* 2/34.

⁸⁹ *H&S* 3/34.

stadgar), varför man inte kan utesluta den möjligheten att en del RFO-sympatisörer höll fast vid denna ståndpunkt.

2. Omröstningen om medlingsförslaget 1933 samlade 4 957 röstande av vilka 80 % var emot och 20 % för kommissionens förslag. RFO såg detta som ett resultat av dess arbete och agitation. Men även om organisationens inflytande vid denna tid troligen var ganska betydande, så sammanföll det med ett stort missnöje från sjömännen över deras ekonomiska situation, i vilken arbetslösheten, övergivandet av guldmynntfoten och lönesänkingsoffensiven spelade en stor roll. För bedömningen av RFO:s styrka är därför denna omröstning av tvivelaktigt värde. Vad man kan utläsa av den är dock att det vid denna tidpunkt fanns gehör för en militant linje bland sjömännen.

3. I strejkens inledningsskede följer sjömännen reglerna om 7 dagars uppsägningstid och förbudet att avmönstra i utländska hamnar trots RFO:s ihärdiga fördömande av denna ”nederlagstaktik” och uppmaningar att strunta i förbunden.

4. Under strejkens senare skede märktes en större lyhördhet för RFO:s linje.

Även när det gällde strejkbrytarfrågan fick RFO ett ökat inflytande allt eftersom kampen fortgick.

5. I strejkens slutskede var uppenbarligen kommunisterna relativt starka.

Förbundet erkänner detta indirekt i uttalanden efter strejken. Uppgörelsen träffades sannolikt bl.a. för att hejda en strejk som förbundsledningen började tappa kontrollen över. I Redareföreningens verksamhetsberättelse över 1933 konstaterade man således:

”Den sålunda utbrutna strejken, som pågick till månadens slut, fördes med stor skärpa från Svenska Sjöfolksförbundets och särskilt sillénkommunisternas sida – stormningen av fartyg samt upprepade överfall och misshandel av arbetsvilliga förekommo. Något uppehåll i trafiken förorsakades emellertid icke genom konflikten, få fartyg kunde förses med frivillig arbetskraft. *Det är emellertid att märka att konflikten, i själva verket fortsatte under största delen av april månad å ett antal fartyg som besökte svenska hamnar, beroende på den makt, som sillénkommunisterna förskaffat sig, särskilt i Göteborgs hamn. Det sista fartyg som tillfölje konflikten förde s.k. arbetsvilliga ombord, avmönstrade dessa först den 30 augusti 1933.*” (vår kursiv).⁹⁰

6. I avtalsomröstningen hösten 1933 gick kommunisterna fram med kravet att avtalet skulle uppsägas. Vid omröstningen som skedde på hösten röstade av 5 182 deltagande 85 % mot ett uppsägande och 15 8/0 för.

7. Efter strejken kom utrensningarna och fackföreningsrörelsens antikommunistiska offensiv. I slutet av 1933 noterar *Hamn och Sjöproletären* dess följder: ”Aktiviteten har avtagit. Pessimismen är utbredd.” Man talar om tillståndet i förbundet, men det är ganska uppenbart att det är RFO:s aktivitet i förbundet som beskrivs.

8. En aktion för skapandet av skeppsgrupper som basorgan för förbundet drevs igång av RFO. Detta initiativ rann dock ut i sanden och fick inget gensvar i konkret form. Detta trots att förslaget rimligen borde ha attraherat många.

9. Från maj 1933 till mars 1934 pågick en namnsamling för kravet att en extrakongress skulle inkallas. Man fick in över 2 000 namn som stödde detta krav, men de utgjorde inte en tiondel av förbundets medlemsantal med påföljd att frågan föll. Resultatet var dock endast obetydligt under.

10. Vid avtalsomröstningen hösten 1934 röstade av 4 899 medlemmar 27,9 % för avtalets uppsägande och 71,4 8/0 emot. Även icke-kommunisterna röstade säkerligen på uppsägning,

⁹⁰ *Verksamhetsberättelse*. Sv. Redareförening. 1933.

speciellt med tanke på att priserna börjat stiga igen och sjömännen således hade fått vidkännas en reallönesänkning under avtalsperioden.⁹¹

11. Slutligen till förbundskongressen 1935 lyckades kommunisterna endast ta 8 av de 75 mandaten. Några procentuella siffror har ej stått att få tag i.⁹²

Det kan konstateras att kommunisterna aldrig lyckades för någon längre period få aktivt stöd av någon större del av förbundets medlemmar. Sitt största inflytande nådde kommunisterna i strejkens slutskede, men detta inflytande misslyckades man med att permanenta.

---

⁹¹ *Sjömannen* 12/34.

⁹² *H&S* 9/35.

Appendix: RFO – Röd Facklig Opposition¹

Analys av den kapitalistiska krisen

Röda Fackförenings Internationalen (RFI eller Profintern) var Kominterns fackliga organisation. RFI:s 4:e världskongress i Moskva 1928 anslöt sig till Kominterns analys av den kapitalistiska krisen:

”Världskapitalismens ställning vid 1928 års början kännetecknas därav, att de kapitalistiska motsättningarna åter skärpts, att de spända förhållandena mellan de enskilda staterna, de enskilda nationaliteterna och klasserna ytterligare tillspetsats, samt att krisen inom den kapitalistiska hushållningen fortfar i den nya situationen och på en ny grundval, vilket gör kapitalismens stabilisering föga motståndskraftig och varaktig.”²

Den kapitalistiska stabiliseringsperioden hade i själva verket definitivt spelat ut sin roll. En ny, djupgående kris var på väg. Arbetsköparna försökte återigen vältra över krisens bördor på arbetarklassen genom en allmän kapitalistisk offensiv: sänkning av levnadsstandarden, arbetarfientliga lagar, söndersläende av fackföreningar och ”andra proletära klassorganisationer”. I denna offensiv spelade de reformistiska fackföreningsbyråkraterna rollen som förrädare, de hade förvandlats till ”de kapitalistiska organisationernas direkta verktyg” i klasskampen. Men kapitalets offensiv framkallade nya stämningar bland arbetarmassorna. Dessa stämningar tog sig uttryck i ”försök att självständigt reagera mot offensiven utan och ofta *emot* de reformistiska fackföreningsledarna”, och allmänt en stegrad kampvilja. Mot ledarnas högerutveckling svarade en allt starkare vänsterutveckling hos massorna.

Arbetet i de reformistiska fackföreningarna

I detta skede, under klasskampens allmänna skärpning, måste revolutionärt arbete fr.a. bestå i att förklara för arbetarna att ”de ingenting har att vänta från de reformistiska fackföreningsbyråkraterna”, och att samla dem i enhetlig kamp mot kapitalet. Huvudparollen var enhetsfront underifrån. För att massorna ska kunna försvara sig mot offensiven måste enhetsfronten mellan ”arbetare av alla riktningar” ställas i förgrunden. Men enheten måste stå på klasskampens grund. Arbetarklassen behöver enheten för att öka sin kampduglighet. Den är aldrig ett mål i sig, den får inte överordnas klasskampens intressen.

Samtidigt måste det reformistiska inflytandet över majoriteten av arbetarna brytas, annars kommer de bara att ledas till nya kapitulationer mot arbetsköparna. Den enda möjligheten att förhindra en sådan utveckling är att organisera enhetsfronten underifrån, direkt på arbetsplatsen, och mot reformistledarna.

RFO och kampen i Sverige

Den fackliga oppositionen i Sverige gav på Arbetarnas Fackliga Landskonferens i januari 1930 sin anslutning till de beslut som antagits av RFI:s 4:e världskongress. I en artikel i *Kommunistisk Tidskrift* samma månad berör Hugo Sillén några av de problem som kommunisterna står inför i arbetet för genomförandet av den nya fackliga politiken:

”... högeropportunist har ännu starka rötter i partiet. Den fackliga legalismen är ännu inte övervunnen i partiets led. Oförmågan till snabba och energiska initiativ, till konsekvent fullföljande

¹ Avsnittet om RFO ingår i en trebetygsuppsats i sociologi, producerad i form av ett grupparbete av Hartmut Apitzsch, Bengt Svensson, Elisabeth Svensson och Anders Zandén. (*Tre trettiotalstrejker*, Sociologiska institutionen, Lund vt 1972.)

I den ingår avsnitt om sjömansstrejken, byggnadsstrejken (se artikel av Apitzsch i detta nr av *Arkiv xxx*), liksom en analys av pappersstrejken, med Anders Zandén som huvudansvarig. Även om författarna står som huvudansvariga för "sina" avsnitt bör dock karaktären av grupparbete och gemensam produktion understrykas. Avsnittet om RFO har Apitzsch svarat för.

² *Röd fackföreningsrörelse*, utg. SKP:s fackliga sekretariat (Stockholm 1928), s. 48.

av fattade beslut och slutförandet av inledda aktioner, oförståelsen för det revolutionära massarbetet på arbetsplatserna, underskattningen av radikaliseringsprocessen och en otillåtlig passivitet – detta är några av de mest framträdande svårigheterna i det fackliga arbetet och arbetarnas ekonomiska strider.”

Han skisserar också partiets målsättning och omedelbara uppgifter:

”För oss står frågan om erövringen av den självständiga ledningen i arbetarnas ekonomiska strider, om vinnandet av arbetarklassens majoritet i förbittrad kamp mot socialfascism och dess medhjälpare, de kilbomska nysocialdemokraterna. För att vi ska lyckas därmed måste tyngdpunkten av vårt fackliga arbete förläggas till arbetsplatserna, driftscellarbetet politiskt aktiveras, nya driftsceller bildas, driftstidningar utges, de radikaliserade arbetarna på arbetsplatserna organiseras i Röda Fraktioner, revolutionära förtroendemän väljas, aktionskommittéer, strejkledning osv., väljas. Läget är objektivt gynnsamt för vårt partis frammarsch”.³

Organisatoriskt skulle RFO baseras på de enskilda arbetsplatserna. RFO-anhängarna på en arbetsplats skulle sammanslutas i en röd oppositionsgrupp. Röda fraktioner skulle bildas i alla fackföreningar och verkstadsklubbar, som var representerade på arbetsplatsen. Om det bara fanns en fackförening skulle den röda oppositionsgruppen fungera som fraktion. Alla fraktioner skulle välja en styrelse, som arbetade under ledning av oppositionsgruppen. På varje ort med flera oppositionsgrupper skulle en lokal ledning väljas, som var ansvarig för arbetet på arbetsplatserna och bland de arbetslösa. Distriktskonferenser med ombud från alla oppositionsgrupper utsåg en distriktsledning, som sedan stod i förbindelse med RFO:s rikskommitté, landets ledande organ.⁴

RFO-arbetet tycks aldrig ha fungerat särskilt bra. Ett slående exempel på det dåliga tillståndet inom RFO-rörelsen ges av *Kommunistisk Tidskrift*: ”Av de fem viktigaste städernas partifunktionärer, som nu deltar i kurser, var ingen enda informerad om RFO:s 8:e generalrådsmötes beslut, 293 visste överhuvudtaget inte att ett sådant möte ägt rum.” 1931 ådrar sig partiet kritik från EKKI vid en behandling av partiets verksamhet:

”Partiets politik och dagliga arbete uppvisar ett formalistiskt abstrakt, huvudsakligen propagandistiskt framträdande gentemot massorna. Partiets verksamhet är ännu på intet sätt tillräckligt inställd på de svenska proletära massornas samling och organisering i revolutionär kamp om deras konkreta fordringar gentemot kapitalistklassens offensiv, för arbetarnas klassintressen.”⁵

Denna bedömning föranleder självkritik från SKP:s sida och uppmaningar till förnyade ansträngningar att komma till rätta med svagheter:

”Vi måste organisera massornas enhetsfront på basis av kampen för arbetarnas dagsintressen. För att nå detta måste partiet ersätta det abstrakta, enbart propagandistiska sättet i sitt framträdande till massorna med de riktiga, av den för tillfället rådande situationen, betingade metoderna för det konkreta revolutionära massarbetet. Alla partiorganisationer måste starkare koncentrera sin uppmärksamhet på fackföreningsarbetet både inom företagen och fackföreningarna. Partiet måste ta hänsyn till att vanligen de små frågorna, lönefrågor, förbättring av arbetsvillkoren, blivit utgångspunkten för strejker av politisk karaktär.”⁶

Den viktigaste uppgiften var ledandet av ”arbetarnas ekonomiska strider mot den kapitalistiska hungeroffensiven”, och oförmågan till detta var den största svagheten. EKKI:s 12:e plenum⁷ 1932 hade återigen understrukit betydelsen av denna uppgift. Men hur skulle kommunisterna arbeta för att övervinna sin svaghet? *Kommunistisk Tidskrift* ger detaljerade

³ *Kommunistisk Tidskrift* 1930, s. 199.

⁴ *KT* 1931, s. 317.

⁵ *KT* 1931, s. 6.

⁶ *KT* 1932, s. 168.

⁷ *KT* 1932, s. 230.

anvisningar: Arbetarmassan ska med den fackliga demokratins metoder bringas till insikt om riktigheten i parollerna och de olika förslagen från kommunistpartiet. RFO ska vara en massorganisation som omfattar alla skikt av arbetarklassen, och kommunisterna som arbetar i RFO ska genom tåligt, gott och skickligt arbete, genom tålmodig och ständig upplysning om partiet skapa sig en ledande roll varvid de med konkreta exempel måste visa vilken linje partiet för i kampen för arbetarnas omedelbara krav och själva genom personligt deltagande ge exempel på konsekvent och hängiven kamp för de aktuella dagskraven, som man kan visa på riktigheten av och "popularisera" det kommunistiska partiprogrammet.⁸

I början av 1933 hade ca 50 RFO-grupper bildats, men arbetet i grupperna gick enligt *Kommunistisk Tidskrift* "mycket dåligt". Efter sjömansstrejkens avblåsande i mars 1933 igångsattes från LO:s sida en offensiv mot kommunisterna. I det bekanta "cirkulär 807" gick LO ut med uppmaningen till fackförbunden att utesluta alla medlemmar av RFO. Denna hårda, antikommunistiska offensiv knäckte den redan svaga RFO-organisationen och i november 1933 upplöstes RFO.

---

⁸ *KT* 1932, s. 209.